

Protestan Teolojide Şiddet Gdleri ve İslam Terörü Algısı

Hakan OLGUN*

ABSTRACT

The Violence Motives in the Protestant Theology and the Perception of Islamic Terror. This article traces the theological roots of religious terror within the Protestant doctrines in the past and the present. It points out that Protestant reformers have encouraged the theological violence against their belief-opponents. Now, some rather radical Protestant groups are employing terrorist attitudes against their opponents. Also this paper investigates the phobia of Islamic terror in the Christian minds. In Western Christian mind, Islam is described as a main source of the religious terror. In this article it is emphasized that it is so dangerous considering Islam as a source of terrorism since this sort of enterprise animates the historical anxiety about religious terror in the mind of western Christians against the Muslim world.

KEY WORDS: Protestant Thought and Terrorism, Christian Identity, Islamic Terror.

GİRİŐ

Tarih boyunca ortaya çıkan dinler, insanlığa genellikle hem bireysel hem de toplumsal huzur ve barıŐı vaat etmiştir. Dinlerin diğer insanlar tarafından kabul edilmesi, vaat ettikleri "dinsel kurtuluŐ" müjdesi kadar bu dünya yaŐamında sağlayacakları mutluluk ortamıyla iliŐkilidir. Bununla birlikte dünya tarihi, dinsel gereklerle iŐlenmiŐ sayısız Şiddet, vahŐet ve katliamlarla doludur. O halde, genel anlamda barıŐ ve huzur vaat eden dinler, bağlıları tarafından kendi inancına mensup olmayanlara yönelik Şiddet uygulama hakkı görerek tutucu bir tarzda yorumlanmakta ya da teolojileriyle Şiddet eylemlerinin kaynağı olmaktadır. Aslında dinsel Şiddet eylemlerinde her iki unsur da söz konusudur.

11 Eylül saldırıları batı toplumunda, din ve terör unsurlarını bir arada yaşadıkları nadir olaylardan bir gibi yansıtılmıŐ ve batı halkının oldukça gizemli ve yabancı bir Şiddet tehdidi altında oldukları Şeklinde yorumlanmıŐtır. Halbuki batı dünyası din ile terör ve Şiddet ilişkisinin oldukça yoğun bir Şekilde kurulduğu bir dinsel tarih geçmiŐine sahiptir. Hristiyanlık tarihi boyunca, Hristiyanlığın teolojik yorumları doğrultusunda ve dinsel gerekçeli pekçok Şiddet eylemine Őahitlik edilmiŐtir. Bu yüzden Hristiyan toplumunda

* Ar. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

din ve teoloji ile ilişkilendirilen şiddet unsurlarına karşı çok canlı bir refleksin hâlâ korunduğu ve tarihsel din savaşlarının korku yaratan etkisinin sürdürüldüğü görülmektedir.

Amerikan ve Avrupa kamuoyunda Hıristiyan ülkelerin dışında, özellikle İslam ülkelerindeki bazı şiddet eylemlerinin derhal İslam terörü olarak tanımlanması, aslında Hıristiyan tarihindeki dinsel şiddet korkusunun bir tezahürü gibi görünmektedir. Ancak, batı kamuoyunda yaşanan yoğun tartışmalar arasında “din terörü” niteliğinin tam olarak kesinleşmediği anlaşılmaktadır. Bir Hıristiyanın, Müslümanın, Budistin ya da herhangi bir din mensubunun şiddet eylemi dinsel bir terör olarak nitelenebilir mi? Elbette bu sorunun cevabı, söz konusu dinin teolojik içeriğinin böylesi bir eylemi teşvik edip etmemesine bağlıdır. Ancak dinsel bir sıfatla nitelmeden önce, bu eylemin teolojik gerekçelerin dışında ekonomik, siyasal ve sosyal etkenlerle olan ilişkisinin saptanması da gerekmektedir. Böyle yapıldığında, bir şiddet eyleminin, sadece söz konusu dinin teolojik temelleri üzerine bina edilmesi ile bu eylemin dünyevi amaçlar doğrultusunda harekete geçmesi arasında önemli bir tanımsal farklılığın olduğu ortaya çıkacaktır.

Bir dinin teolojisine ya da bu teolojinin oldukça öznel yorumuna dayanan ve tek başına şiddet güdüsüne dönüşen dinsel anlayışlar, nedeni oldukları yıkıcı eylemlerin dinsel gerekçeli teolojik terör olarak tanımlamalarını haklı kılmaktadır. Nitekim batı toplumunun Hıristiyanlık tarihi boyunca tecrübe ettiği dinsel şiddet ve terör uygulamaları, daha çok bu tanıma uygun gelmektedir. Hatta günümüz de dahi modern batı halkı bütün nitelikleriyle “dinsel terör” olarak tanımlanan bu tür şiddet eylemlerinden etkilenmektedir. Bu nedenle batıdaki “din terörü” algılamasının, bu toplumun yaşadığı teolojik şiddet tecrübeleri doğrultusunda gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmamızda Hıristiyan batının tarihinde yer alan Protestan teoloji kaynaklı şiddet güdülleri ve çağdaş Protestan yorumlarının şiddet teolojisi ele alınmaktadır. Bu şekilde batı zihninde yer alan dinsel terör anlayışını ve “İslam terörü” algısını değerlendirme ölçütlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Geleneksel Protestanlıkta Teolojik Terör

Hıristiyanlık tarihindeki teolojik gerekçeli şiddet uygulamaları için Roma imparatorluğunun Hıristiyanlığı, imparatorluğun dini olarak benimsemesinden sonra, Hıristiyan olmayan insanlara uygulanan şiddet eylemlerine ya da genel olarak teolojik gerekçelerle yönlendirilen Haçlı Seferlerine kadar geri gidip Hıristiyanlık şiddet tarihinin kronolojisini çıkarmak biraz zordur. Daha yakın bir tarihten, reformasyon çağından başlamak bile bize Hıristiyanlıkta teolojik şiddet uygulamalarına yönelik yeterli örnekler sağlayacaktır.

Protestanlık, Hıristiyan batı toplumunun modernleşmesinde önemli bir aşama olarak ifade edilmektedir. Gerçekten, Katolisizm’e karşı olan Protestan düşünce sayesinde Hıristiyanların pekçoğu, Roma Katolik Kilisesi’nin manevi hegemonyasından kurtulduğuna ve bireysel inancını eline alarak bilincini özgürleştirdiğine inanmaktadır. Bununla birlikte, düşünce özgürlü-

ğü, demokratik yönetim, insan aklının önde tutulduğu dünyevileşme ve dünyevi kazanç sistemi olan kapitalizm modern toplumun dinamikleri olarak Protestanlıktan önemli bir katkı görmüştür. Ancak modern medeniyetin oluşumuna yaptığı bu katkılar karşısında Protestan teolojisinin kendi inancının dışındaki insanlara bakışının, Roma Katolik Kilisesi'nin bakışından farklı olmadığı görülmektedir. Bu nedenle Protestan reformasyonun, Ortaçağ Hıristiyanlığının başka inançlara yönelik teolojik nefret ve şiddet eğilimlerini reforma tâbi tutmadığı söylenebilir.

Katolik inancının ve papalığın bütün dinsel baskılarından kurtulmayı ve Hıristiyan bilincini özgürleştirmeyi hedefleyen öncü reformcu Martin Luther'in (1483-1546) kendi reform teolojisi dışında kalan inanç ve düşünce sahiplerine karşı gösterdiği katı tavrı, Protestanlığın gelecekteki teolojik şiddet eylemlerine katkı yapması yönüyle oldukça önemlidir. Luther, papalığın ve Katolik rahiplerin egemenliğinden ve bu dinsel bağlayıcılıktan kurtulmaya çağırdığı Hıristiyanlara ilk hayal kırıklığını Alman tarihinin önemli olaylarından sayılan Köylü Savaşı sırasında yaşatmıştır. Almanya topraklarında tarım işçileri olarak çalıştırılan köylüler, Luther'in dinsel anlamda dile getirdiği "kurulu düzene itaatsizlik" söylemini kendi sosyo-ekonomik sorunlarıyla birleştirmişler ve toprak sahiplerine karşı ayaklanmışlardır. Ayaklanan köylüler, Luther'in vicdan özgürlüğünü övmesi ve özellikle de Hıristiyan bireyin özgürlüğüne ilişkin söylemi ile Ortaçağın feodal yapısı içinde bulunan toprak köleliğini aynı çerçevede değerlendirmişler ve bunu eylemlerine önemli bir gerekçe yapmışlardır. Yine Luther'in, papalık ve kilise mensuplarının dünyevi ihtiraslar peşinde koşarak sahip oldukları bölge halkının, tarımsal ürünlerine ortak olup vergi toplamalarını eleştirmesi de, kilise ve ruhban sınıfının dinsel istismarlarına tepki gösteren köylüleri cesaretlendirmiştir.¹ Köylüler de, vergilerin azaltılmasını ve serflikin kaldırılmasını, kendi rahiplerini seçme hakkı tanınmasını, bu rahiplerin yalnız Tanrı'nın sözünü anlatmalarını ve reformasyonun "Hıristiyan özgürlüğü" söylemi bağlamında kölelikten kurtulmalarını ve ekonomik özgürlüğe kavuşmalarını istemekteydiler.²

Ekonomik ve sosyal olarak zulme uğradıklarını düşünen köylüler, toprak sahiplerine ve siyasi idarecilere karşı ayaklanmak için Luther'in o dönemde oldukça taraftar toplayan reformist öğretilerinden önemli gerekçeler sağlamışlar ve bu şekilde reformcunun desteğini ummuşlardır. Ancak isyancılar bu süreçte, Luther'in siyasi otoriteyi kutsayan teolojisini göz ardı etmişlerdi. Çünkü onun reform öğretileri, isyancılar karşısında toprak sahiplerini ve prensleri destekleyen bir teolojiyi içermekteydi. Pavlus'un siyasal otorite anlayışını paylaşan Luther, onun "herkesin altında bulunduğu yönetime bağlı olması gerektiğini, bütün yönetimler Tanrı tarafından tesis edildiği için bu yöne-

1 Einar Sormunen, *Martin Luther: Kutsal İnanç Adamı*, tr?, İstanbul, Zafer Matbaası, 1984, s. 71.

2 "The Twelve Articles of the Peasants", *Problems in European Civilization: Reformation and Authority, The Meaning of the Peasants' Revolt*, ed. Kyle C. Sessions, Lexington, D. C. Heath and Company, 1968, ss. 17-18.

timlere karşı gelenlerin Tanrı'ya karşı geldiklerini" dile getiren ifadelerinin gereğini bu isyan sırasında yerine getirecektir.³ Nitekim Pavlus'un siyasi otoriteyi kutsayan teolojisini sürdüren Luther, bu otoriteyi "tanrısal yetki sahibi" olarak görmekte ve devleti "kılıç" ile nitelemektedir. Bu suretle "dünyevi kılıcın kanunları"nın Tanrı'nın vekaletini taşıdığıının kanıtı olarak görmektedir. Luther bu kılıcın tanrısal yetkisi ve dünyevi misyonunu ise "Tanrı'nın iradesinin açık ve kesin olarak gerçekleşmesi için dünyevi kılıç ve hukukun kötülüğü cezalandırmak ve doğruluğu korumak için kullanılması gerekir" diyerek açıklamaktadır.⁴ Buna göre Tanrı, kötülükleri engelleyip cezalandırmak ve düzeni koruyup sürdürmek için dünyevi otoriteyi görevlendirmiş olmaktadır.

Luther'in reform teolojisinde önemli bir yer tutan siyasal idarenin otoritesi ve kutsallığı öğretisi, ayaklanan köylülerin siyasal idareye ve dolayısıyla Tanrı'nın iradesine karşı gelen asiler olarak nitelenmesine neden olmuştur. Çünkü isyancı köylüler sadece idarecilere değil Tanrı'ya da karşı gelen günahkarlar durumuna düşmüşlerdi. Luther köylülerin pekçok şikayet ve isteklerinde haklı olduklarına inanmakla birlikte, köylüleri idareye karşı gelmekle ve inanan Hıristiyanlara özgürlük vaat eden reformist Hıristiyan öğretilerini suiistimal etmekle suçlamıştır.⁵ Çünkü Luther'in dile getirdiği ve köylüleri isyana teşvik eden Hıristiyanın özgürlüğü anlayışı, aslında köylülere başkaldırmayı değil her şart altında itaati önermekteydi. Onun özgürlük öğretisi her Hıristiyanı Tanrı'ya kulluk edip ibadetlerini yerine getirme sürecinde kilise, papa ve rahip gibi unsurlardan bağımsız kılarken, her vatandaşın devlete bağlı bir itaatkar olmasını gerektirmektedir.⁶

Devletin kutsal otoritesine itaat çağrılarını dinlemeyen köylülerin isyanının yayılması üzerine reformcu, isyancıları şiddetli bir şekilde eleştirmiş ve cezalandırılmaları için idarecilere dinsel ruhsat vermiştir. Ayrıca "eşkıya ve cani köylü çetelerine karşı" bir bildiri yayınlayan Luther, köylülerin hiçbir meşru hakka sahip olmadıklarını ve cezayı hak ettiklerini ileri sürmektedir. Bu metinde Luther'in isyancı köylülerin cezalandırılma isteğinin bütünüyle teolojik gerekçelere dayandığı görülmektedir. Ona göre isyancılar, "Sezar'ın hakkını Sezar'a verin" ve "altında bulunduğunuz idareye itaat edin" diyen kutsal emirleri dinlememişlerdir. Dolayısıyla, hem kutsal metine hem de kut-

3 Pavlus'un siyasal idareyi kutsayan görüşleri kutsal metinde şu şekilde ifade edilmektedir: "Herkes altında bulunduğu yönetime bağlı olsun. Çünkü Tanrı'dan olmayan yönetim yoktur. Var olanlar Tanrı tarafından kurulmuştur. Bu nedenle yönetime karşı direnen, Tanrı'nın düzenlediğine karşı gelmiş olur. Karşı gelenler yargılanır:" Rom 3:1-2 ve İnsanlar arasında yetkili kılınmış her kuruma, gerek her şeyin üstünde olan krala, gerek kötülük yapanların cezalandırılması ve iyilik edenlerin onurlandırılması için kral tarafından gönderilen valilere Rabbin adına bağımlı olun." 1 Pet. 2: 13-14.

4 Martin Luther, "Temporal Authority: To What Extent it Should Be Obeyed", *Luther's Works*, ed. J. J. Pelikan, H. C. Oswald, H. T. Lehmann, Saint Louis, Concordia Publishing House, 1999, c. 45, s. 86.

5 Luther, "Admonition to Peace a Reply to the Twelve Articles of The Peasants in Swabia", *Luther's Works*, c. 46 ss.10-15.

6 Luther, "The Freedom of Christian, 1520", *Career of the Reformer, Luther's Works*, c. 31, s. 344.

sal misyona sahip idarecilere karşı gelmişler, İncili istismar etmişler ve Tanrı'nın kutsal adını kötülüklerine alet etmişler, bütün bunlardan dolayı ölümü onlarca kez hak etmişlerdir.⁷ Luther'in sağladığı teolojik gerekçelerle cesaretlenen idareciler tarafından isyan kanlı bir şekilde bastırılmış ve ayaklanan köylülerin çoğu öldürülmüştür.

Luther'in, çoğu reform öğretilerini benimsemiş olan isyancı köylüleri desteklemeyip siyasi otorite yanında yer alması ve isyancıları dinsel açıdan da lanetleyip onların öldürülmelerini öğütlemesi, Lutheran teolojinin devlet idaresini kutsayan anlayışına dayanmaktadır. Bu durumda, devletin kurulu düzenine itaat etmeyen herkesin devlet tarafından, gerektiğinde şiddet kullanılarak ortadan kaldırılması devletin ilahi bir görev ve yetkisi olmaktadır. Bu şekilde Luther, başta Friedrich Engels olmak üzere pekçok marksist düşünür tarafından Ortaçağın en temel sorunlarından olan toprak işçileri ve köylüler aleyhine işleyen feodaliteye yönelik en büyük tepkilerden birisinde kurulu siyasal düzen yanında yer almakla ve bu özgürlükçü başkaldırıya destek vermemekle suçlanmıştır.⁸ Ancak burada Luther'in mazur görülmesini gerektiren bir gerçek vardır. Reformcu, köylülerin isyanlarının dinsel ve sosyal pekçok gerekçeye dayandığını kabul etmektedir. Fakat o, her ne sebeple olursa olsun idareye karşı gelmeyi hukuki bir suç olmanın yanında bir günah olarak da değerlendirmektedir. Dolayısıyla Lutheran Protestan teoloji, haklı dahi olursa insanların idareye başkaldırısını yasaklamaktadır. Bu idare halkına zulmeden ve baskı yapan bir idare dahi olsa ona itaat edilmelidir. Bu nedenle, pekçok haklı gerekçeye sahip olan isyanın bastırılması ve isyancıların öldürülmesi, Luther'in devlet idaresini kutsayan teolojisinin gereği olarak gerçekte bir dinsel şiddet örneği oluşturmaktadır.

Luther'in Hıristiyan köylülere yönelik bu teolojik gerekçeli şiddet yanlısı tavrı, onun Yahudi karşıtlığında daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Luther, başlangıçta Yahudilerin Katolik Kilisesi tarafından aşağılandıklarını dile getirmiş ve kiliseyi onlara Hıristiyanlığı yanlış öğretmekle suçlamıştır. Bu nedenle o şefkat gösterdiği Yahudilerin kendi reform öğretileri çerçevesinde Hıristiyanlaşmaları için büyük çaba harcamıştır.⁹ Ancak bu arzusunun gerçekleşmeyeceğini anladığında, Yahudilere karşı bu yakınlığı bir nefrete dönüşmüş ve onları toplumda insanlık ve ahlak dışı yönleriyle bir yük olmakla suçlamakta tereddüt etmemiştir. Yahudilere karşı teolojik nefretini yansıttığı

7 Luther, "Against the Robbing and Murdering Hordes of Peasants", *The Christian in Society III, Luther's Works*, c. 46, ss. 53-54. Luther ve Alman köylü isyanı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Hakan Olgun, *Luther ve Reformu: Katolizm'i Protesto*, Ankara, Fecr Yayınları, 2001, ss. 62-70.

8 Friedrich Engels, *Köylüler Savaşı*, İstanbul, Eriş Yayınları, 2003, s. 49. Luther'in köylü isyanı sırasındaki tavrını benzer gerekçelerle eleştiren diğer marksist yaklaşımlar için bkz. *Problems in European Civilization: Reformation and Authority, The Meaning of the Peasant's Revolt*, ss. 62-63 ve *Problems in Civilization: The Reformation; Changes and Stability*, ed. P. J. Klassen, California, Forum Press, 1985, ss. 15-17.

9 Bernhard Lohse, *Martin Luther's Theology: Its Historical and Systematic Development*, Minneapolis, Fortress Press, 1999, s. 340.

“Yahudileri ve onların yalanlarını” açıkladığı metninde Luther, Yahudilerin Hıristiyanların tepkisine neden olan yönlerini olabildiğince öne çıkarmış ve onları sosyal bir düşmanlık ve nefret hedefine dönüştürmüştür.¹⁰ Metinde uzun bir şekilde Yahudileri aşağılayıp hakaret eden Luther, daha sonra tarih boyunca çok tartışılacak ve Nazi antisemitizminin yol haritası olarak değerlendirilecek şekilde, Yahudilerle nasıl mücadele edileceğinin ve adeta ortadan nasıl kaldırılacağına planını sunmaktadır. Luther Yahudilerin sinagog, okul ve evlerinin yakılmasını, kutsal kitaplarının ellerinden alınmasını, seyahat etmelerinin yasaklanmasını, mallarına el konulmasını ve tarım işlerinde çalışmaya zorlanmasını önermektedir.¹¹ Görüldüğü üzere, sırf Hıristiyanlığı kabul etmeyip Yahudi kaldıkları için onlara karşı gösterdiği tepki, reformcunun teolojik anlayışına dayanmaktadır. Yahudileri Yahudi oldukları için hor görmeye başlayan Luther, Yahudi karşıtı akımın sağlanması için de teolojik gerekçelerini geleneksel antisemitik yargılar içine serpiştirmiştir.

Luther'in teolojik gerekçelere dayandırdığı düşmanlığı sadece devlete isyan eden köylülere ya da Yahudilere yönelik değildir. Ünlü reformcu, Müslümanların dinsel inanç, gelenek ve kutsal metnine karşı da şiddetli bir düşmanlık beslemekte, hatta Hıristiyanları Müslümanlarla savaşmaya kışkırtmaktadır.¹² Nitekim Luther Müslümanlara karşı kaleme aldığı bütün yazılarında, İslamın siyasi ve askeri iktidarına karşı tavır almayı gerekli görmüştür. Müslümanları Tanrı'nın sopası ve şeytanın hizmetçisi olarak gören Luther, İslamın peygamberi Muhammed'i, Kur'an'ı ve bu inanca sahip olanları en ağır eleştirilerle yermekte, İslam teolojisi ve hukukunu Katolik ve Yahudi teoloji ve hukuku ile kıyaslamakta ve hepsini dinsel sapkınlık olarak değerlendirmektedir. En büyük düşmanı olarak gördüğü papayı deccalin başı olarak niteleyen Luther, Müslümanları bu deccalin bedeni olarak tanımlamaktadır. Hıristiyanları Müslümanlara karşı savaşmaya çağıran reformcu, bunun gerekçesi olarak da İslamın bir sapkınlık dini olduğu, Muhammed ve taraftarlarının Mesih'in kilisesini yıkacaklarını dile getirmekte ve onları Tanrı'nın bir öfkesi olarak üzerlerine gönderilmiş bir bela olarak değerlendirmektedir. Luther'in reform döneminde kaleme aldığı “Müslümanlara karşı savaşa çağrı” metinlerinin o tarihlerde Osmanlılar ile yaşanan savaşlarda Hıristiyanların yer almaları için önemli dinsel gerekçeler sağladığından şüphe yoktur.¹³

Protestan reformasyonun diğer öncü reformcularıyla kıyaslandığında Luther'in, Katolik Kilisesi bünyesinde yetiştiğinden Katolik tutuculuğu üzerinden atamadığı ve aldığı katı Hıristiyan teoloji eğitiminin onu hoşgörüsüz-

10 Bkz. Luther, “On the Jews and Their Lies, 1543”, *The Christian in Society IV, Luther's Works*, c. 47, ss. 121-305.

11 Luther, “On the Jews and Their Lies, 1543”, *The Christian in Society IV, Luther's Works*, c. 47, ss. 268-272.

12 Luther döneminde İslam dini siyasi olarak Osmanlı Devleti tarafından temsil edildiği için Müslüman yerine Türk, İslam yerine ise Türklerin dini tanımlaması kullanılmaktadır. Bununla birlikte Luther'in metinlerinde Müslüman ve İslam ifadesi de yer almaktadır.

13 Luther'in Hıristiyanları Müslümanlara karşı savaşmaya çağıran ifadeleri için bkz. “On War Against The Turk”, *The Christian in Society III, Luther's Works*, c. 46, ss. 155-207.

lüğe ittiği genel bir kanaattir. Ancak hümanist eğilimi olan ve din eğitiminin önce hukuk tahsil eden Protestan reformasyonun bir diğer öncüsü John Calvin de (1509-1564) diğer din ve inançlara karşı teolojik şiddet uygulamak için kullanılabilir pekçok söylem dile getirmiştir. O da Müslümanları papa yanlılarına benzetmekte,¹⁴ Hıristiyan inancını yalanlayan Müslümanları, paganları ve Yahudileri ağızlarıyla Tanrı'ya küfredenler olarak tanımlamaktadır.¹⁵ Luther gibi Calvin de İslamı papa ile birlikte deccalin iki farklı görüntüsü olarak nitelemektedir. Bu iki farklı görünüm altında deccal, hakikati ortadan kaldırmaya ve Tanrı'nın kilisesini yıkmaya çalışmaktadır. Calvin "papalığın kendi hükümlerinin mutlak olduğunu söylediği gibi Muhammed'in de Kur'anın mutlak bir bilgi ve hikmet olduğunu söylediğini" ifade ederek iki inancın da deccalin iki boynuzu olduğunu dile getirmektedir.¹⁶ Calvin'e göre Türkler her tarafa yayılmışlar ve bütün dünya Tanrı'ya saygısız kafirlerle dolmuştur.¹⁷

Luther ve Calvin'in kendi inançlarından olmayan Yahudilere, Müslümanlara hatta kendi öğretilerine sahip insanlara dahi zaman zaman teolojik gerekçelerle şiddet uygulanmasını teşvik eden söylemleri, Protestan teolojisi çatısı altında bütün Avrupa ve Amerika toplumlarına ulaşmış durumdadır. Bu öğretilerin tarih içinde pekçok toplumsal şiddet hareketlerine kaynaklık yaptığı hususunda göz ardı edilemeyen iddialar ileri sürülmektedir. Nitekim Almanya'da Nazi döneminin antisemitik politikası ile Lutheran öğretiler arasında çok önemli bağlar kurulmuştur. Luther'in Yahudi düşmanlığı içeren önerilerini P.F.Wiener, Alman Nazi antisemitizminin Nürnberg Hukuku'nu işaret ederek, Luther'in yüz yıllar öncesinden Yahudi karşıtı hukuku oluşturduğunu ifade etmektedir.¹⁸ Almanya'da Yahudi sinagoglarının yakılıp pekçok Yahudinin öldürüldüğü ilk büyük çaptaki Yahudi katliamının Luther'in doğum yıldönümü olan 9 Kasım 1938'de gerçekleştirilmesi, Hitler'in Lutheran antisemitik teolojisine yönelik eğilimine bağlanmaktadır.¹⁹ Bununla birlikte, pekçok Lutheran piskopos ve teolog Nazi rejiminin antisemitik politikasını benimseyip desteklemiş ve bu politikanın sürdürülmesinin Lutheran teolojinin gereği olduğunu dile getirmişlerdir.²⁰ Dolayısıyla Alman Nazi düşüncesinin Yahudi karşıtı şiddet politikası Luther'in teolojik söylemine uygun olduğu savunulmuştur. Çünkü Luther'in Yahudi sinagog ve evlerinin yakılması tavsiyesi, Nazi yanlı Lutheran piskoposlar tarafından Protestan reformasyonun bir hedefinin de Yahudileri yok etmek olduğu şeklinde yorumlan-

14 John Calvin, *Sermons on Deuteronomy*, Edinburg, Banner of Truth, 1987, s. 124.

15 Calvin, *Sermons on Deuteronomy*, s. 528.

16 Calvin, *Sermons on Deuteronomy*, s. 666.

17 Bkz. Francis Nigel Lee, *Calvin on Islam*, Texas, Lamp Trimmers, 2000, s. 5.

18 Peter F. Wiener, *Martin Luther: Hitler'in Manevi Atası*, çev. Hakan Olgun, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2002, s. 95.

19 Dennis Prager, Joseph Telushkin, *Why the Jews?*, New York, Simon and Schuster, 1983, s. 107.

20 Doris L. Bergen, *Twisted Cross: The German Christian Movement in the Third Reich*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1996, s. 28.

miştir.²¹ Bu nedenle Nazizm yanında yer alan ırkçı ve milliyetçi Lutheran Protestanlardan oluşan *Deutsche Christen* kilisesi Yahudilere ve Yahudiliğe karşı olumsuz tavırlar sergilerken, Luther'i Yahudi karşıtlığının hazırlayıcısı olarak görmüşler ve onun Yahudileri eleştiren ifadelerini birer slogan olarak kullanmışlardır.²² Ancak "antisemitizm" kavramı ilk kullanıldığı yıllarda Yahudi ırkına değil Yahudi inancına karşı olmayı tanımlamaktaydı.²³ Bu durumda "antisemitizm" nitelenmesinin, kullanıldığı ilk dönemlerde bir ırk karşıtlığı olmaktan çok bir inanç karşıtlığı olduğu söylenebilir. Luther de Yahudileri ırkçı gerekçeler doğrultusunda ve Yahudi ana babadan doğdukları için değil Yahudiliğe inandıkları için eleştirmektedir. Dolayısıyla Lutheran antisemitizm Nazi ırkçılığından çok, Yahudileri Yahudi inancına sahip oldukları için cezalandırmalarını isteyen teolojik gerekçelere dayanmaktadır.²⁴ Bununla birlikte Lutheran Yahudi karşıtı düşüncelerin, antisemitizm ideolojisine önemli teolojik gerekçeler sağladığı da göz ardı edilemez gerçeklerdendir.

Batı düşünce tarihinde modern medeniyet sürecine ulaşılması için önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilen reformasyon teolojisinin temellerindeki "ötekine" karşı dinsel nefret ve düşmanlık, sadece bu reformcuların söylemleri ile sınırlı değildir. Protestan reformasyonu, öne sürdüğü çok önemli bir doktrin ile Hıristiyanlığın pekçok farklı anlamlarda yorumlanmasına imkan vermiştir. Bu doktrin Katolik Kilisesi ve papanın dinsel otorite olmadıkları, dinsel otoritenin sadece kutsal metin olduğudur. Bütün Hıristiyanların kutsal metni okuyup anlama yetkisine sahip oldukları düşüncesi ise bu öğretiyi tamamlamıştır. Buna göre, Katolik Kilisesi gibi bağlayıcı bir kurumdan yoksun olan Protestanlık, kutsal metnin pekçok insan tarafından farklı şekilde anlaşılıp yorumlanması ve pekçok düşünce ve davranışa kutsal metinden kanıt bulunması karmaşasının önüne geçememiştir. Bunun sonucu olarak Protestan mezhebi içinde kutsal metni farklı anlamlarda yorumladığı için onlarca alt mezhepler, tarikatlar ve akımlar ortaya çıkmıştır. Bu gruplar kutsal metinden geçmişe ilişkin yaptıkları yorumlar ile yine kutsal metnin geleceğe ilişkin kehanetleri arasında bir ilişki kurarak, içinde bulunulan şartlar doğrultusunda marjinal inanç ve öğretiler ortaya çıkarmışlardır. Bu durum Protestan gelenek içinde yer alan pekçok dinsel grubun sırf teolojik temellere dayanarak alternatif ve sıra dışı söylem ve eylemler geliştirmesine yol açmıştır. Protestanlık, Katolisizm gibi otoriter bağlayıcılığı olan kilise kurumuna da sahip olmadığından, pekçok Hıristiyan, kutsal metin öğretilerini yorumlamak ve yaşama geçirmek konusunda kendisini yetkili görebilmektedir.

21 Susannah Heschel, "When Jesus Was an Aryan", *German Churches and the Holocaust: Betrayal*, ed. Robert P. Ericksen, Susannah Heschel, Minneapolis, Fortress Press, 1999, s. 71.

22 Doris L. Bergen, "Storm Troopers of Christ: The German Christian Movement and the Ecclesiastical Final Solution", *Betrayal*, s. 41.

23 Klaus J. Herrman, "Historical Perspectives on Political Zionism and Antisemitism", *Zionism and Racism*, International Organization for the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, London, Billing & Sons Ltd., 1972, ss. 201-202.

24 Meyer Weinberg, *Because They Were Jews: A History of Anti-Semitism*, New York, Greenwood Press, 1986, s. 86.

Günümüzde daha çok ABD'de yoğunlaşan bu tür Protestan Hıristiyan grupların sayısı çok fazladır. Ancak bazılarının zaman zaman ortaya koydukları sansasyonel şiddet eylemleri, onların teolojilerine dikkat çekilmesine neden olmakta ve bu teolojilerin gün yüzüne çıkarılmasını sağlamaktadır. Bu grupların bir tanesini ele almak benzeri diğer grupların anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu şekilde Hıristiyan toplumu içinde teolojik gerekçeli şiddet tanımlaması için önemli bir örnek sağlanacaktır.

Hıristiyan Teolojik Terör Örneği: *Christian Identity*

Birleşik Devletler'de uzunca süreden beri varlığını sürdüren en dikkat çekici aşırı hareketlerden birisi, karmaşık dinsel ideolojiye sahip olan *Christian Identity*'dir. *Christian Identity*, önceleri ülkedeki azınlıklardan nefret edip onlara şiddet uygulayan antisemitik ve üstün aryan ırkı savunucusu Neo Naziler ya da zenci karşıtı Ku Klux Klan gibi bir grup olarak algılanmıştır. Ancak zamanla bu grubun daha farklı teolojik söylemleri olduğu anlaşılmıştır.

Christian Identity'nin kökleri 18. yüzyıla kadar geri gitmektedir. Hareketin fikir babası Richard Brothers 1791'de bazı milenarist vizyonlar gördüğünü ileri sürmüştür. Kendisine yüklenen tanrısal misyonu, onu Filistin toprakları ve İsrail soylarıyla ilgilenmeye itmiştir. Çünkü Brothers dünyaya dağılmış olan Yahudilerin çoğunun, aslında Avrupa milletleri arasına yayılmış ve gizlenmiş olabileceklerini düşünmektedir. Onun görevi, İsrail'in bu gizli soyu ile Avrupa toplumu arasında bir sır olan ve kutsal metne dayanan kimliği (*identity*) ortaya çıkarmaktır.²⁵ Bu Avrupa halkları arasına yayılmış "gizli" İsrail düşüncesi, Britanya İsrailizmi (*British Israelism*) doktrininin kurucu unsuru olmuştur. Britanya halkının, kutsal metinde sözü edilen İsrail ile bir kimlik ilişkisi içinde olduğunu savunan Brothers, söylemleri etrafında küçük bir topluluk oluşturmayı başarmış ancak organize bir yapıya ulaşamamıştır.²⁶

Identity, John Wilson'un 1840 yılında "Avrupa halklarının İsrail kökenini arama" çabalarıyla birlikte tekrar tarih sahnesine çıkmıştır. Köklerini İsrail soyunda arayan Britanya İsrailizm düşüncesinin öğretisine göre, MÖ. 8. yüzyılda Hitit, Asur ve Babil istilaları ile dağılan İsrail'in "kayıp boyları" kuzeye doğru yönelmişler, Avrupa'nın, özellikle de Britanya'nın pagan kültürleri içine karışmışlardır. Britanya'daki İsrail'in bu kayıp boyları burada Anglo Sakson halkını oluşturmuşlar ve bütün beyaz insanların atası olmuşlardır. Modern Avrupa milletlerinin bu boyların soyuna dayandığını savunan *Identity* inancı, Avrupalıların biyolojik olarak Eski Ahit'te sözü edilen eski İsrail oğullarının soyundan geldiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla Anglo Saksonlar kendilerini Eski Ahit'te vaadedilen İsrail'in mirasçısı olarak görmektedir-

25 Michael Barkun, *Religion and the Racist Right*, Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 1994, s. 6.

26 Barkun, *Religion and the Racist Right*, s. 6.

ler.²⁷ Wilson bu amaç doğrultusunda İngilizlerin İsrail'in neslinden geldiğini kanıtlamaya çalışmış, bunun için de İbrani ve İngiliz kültürel mirasları arasında benzerlikleri ortaya koyma amacıyla bazı karşılaştırmalar yapmıştır. Örneğin kimi İbranice kelimeler ile İngilizce kelimelerin aynı sesler ile okunmasına dikkat çekmiştir.²⁸ Anglo İsrailizm olarak da adlandırılan Britanya İsrailizmi, kaynağı itibarıyla klasik bir antisemitik doktrin değildir. Ancak öğretisi, İsrail'in meşru neslinin Yahudiler değil Anglo Sakson halkların olduğunu savunmakta ve sadece bu yönüyle Yahudi karşıtlığı sergilemektedir.

Identity teolojisini sistematize eden Wesley Swift ise bu işleminde beyaz ırkın üstünlüğünü doktrinal merkeze koymuştur.²⁹ Ayrıca *Christian Identity* hareketinin Birleşik Devletler'de tutunmasını sağlayan Swift, 1940'larda California'da taraftar toplamış ve günümüzde *Aryan Nations* kiliseleri olarak ifade edilen ve beyaz ırkın üstünlüğünü savunan *The Church of Jesus Christ Christian* kilisesini kurmuştur. Swift'in burada "Britanya İsrailizmini, şeytani antisemitizmi ve politik radikalizmi ile birleştirdiği" dile getirilmektedir.³⁰ Bu şekilde Amerika'ya ulaşan öğretiler sosyal ve siyasal pekkok oluşumu teolojik doktrinleri çerçevesinde değerlendirmeye başlamıştır.

Teolojik içeriğiyle yönüyle *Identity* grubu, genel olarak Hıristiyan olduklarını ve Hıristiyanlığın Protestan yorumunu benimsediklerini savunmaktadır. Ancak *Identity* üyelerinin teslis ve Mesih'in kefareti gibi temel Hıristiyan inançları konusundaki tutumları pek açık değildir. Ayrıca bu grubu birbirine bağlayan unsur Yahudiler, Katolikler ve başta siyahlar olmak üzere diğer ırklara karşı düşmanlıklarıdır. Çünkü *Identity* teolojisinin ilk kısmını oluşturan "Anglo İsrailizm" doktrini, Anglo Saksonların ya da daha geniş olarak beyazların gerçek İsrail halkı oldukları inancını içermektedir. Dolayısıyla Anglo Saksonlar İbrahim'e ve onun nesline vaadedilenlerin varisleri olarak görülmektedir. Örneğin hareketin doktrinal ifadesinde kutsal metinlerdeki İsrail soyu ile Anglo Sakson ilişkisi şu şekilde tanımlanmaktadır: "Beyaz, Anglo Sakson, German kökenli ve aynı soydan gelen insanlar Tanrı'nın ve İsrail'in gerçek çocuklarıdır. Bu seçilmiş halk "Hıristiyan Milletlerini" oluşturur ve Tanrı'nın egemen topluluğu olarak Tanrı'nın hizmetçi ırkı üzerinde hüküm sürer. Bu Hıristiyanlara karşı koyanlar ancak Mesih karşıtı şeytani güçlerdir."³¹ Anglo Saksonların Tanrı'nın vaatlerini hak eden "seçilmiş" halk olarak, yaklaşan krallığında özel bir yere sahip olması, *Identity* teolojisinin Birleşik Devletler ve Büyük Britanya'ya Eski Ahit'e dayalı kutsal bir nitelik yüklenmesine neden olmuştur. Bu iki millet, Yusuf'un oğulları Manasse ve Efraim'e benzetilmiş ve tıpkı kutsal metindeki gibi onların birinin "bir millet"

27 Richard Abanes, *Rebellion, Racism and Religion: American Militias*, Illinois, Intervarsity Press 1996, ss. 157-159.

28 Barkun, *Religion and the Racist Right*, s. 7.

29 Leonard Zeskind, *The "Christian Identity" Movement: Analyzing its Theological Rationalization for Racist and Anti-Semitic Violence*, Atlanta, Center for Democratic Renewal, 1986, s. 10.

30 Barkun, *Religion and the Racist Right*, s. 60.

31 Bkz. "Doctrinal Statement of Beliefs," <http://www.kingidentity.com/doctrine.html>

diğerinin de “milletler topluluğu” olacağı ifadesiyle benzeştirilmiştir. Bu şekilde bu iki milletin bütün milletlerin en zengini, yeryüzünün en güçlüsü olmaları ve dünyayı sömürmeleri doğuştan gelen hakları olarak görülmüştür.³²

Identity teolojisinde yer alan “Adem öncesi yaratılış teorisi” de *Identity* hareketinin en ayırt edici özelliği olan beyaz ırkçılık karakterini açıklamaktadır. Nitekim ırk üstünlüğü söylemi *Identity* teolojisinin temel niteliğini oluşturmaktadır. Diğer bütün teolojiler *Identity* ideologları tarafından bu ırkçı teoriler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle ilk dönem *Identity* üyeleri ırk üstünlüğü ayırımında bulunmayan geleneksel Hıristiyan antropolojisi ile mücadele etmişlerdir. Özellikle siyah tenliler ile beyaz tenlilerin aynı insan kaynağından üremiş olmaları onlara şaşırtıcı gelmektedir. Bu durumda siyah ve beyazların farklı fiziksel görünüşleri nedeniyle farklı atalara sahip oldukları savunulmuştur. Bazı Kalvinist teologlar dahi, biri gentile diğeri Adem soyu olmak üzere iki farklı yaratılıştan söz etmişlerdi. Hatta beyaz ırktan olmayanların bir alt-insanlık oldukları ya da Adem öncesi var olduğu düşünülen atalardan ürediğine inanılmıştır.³³ *Identity*, gerçek İsrail olarak sadece beyazları görmenin yanı sıra bu beyazların Adem’in gerçek soyu olduğuna inanır. Diğer ırklara ait halklar Adem öncesi yaratılmış insanların soylarındandır. *Identity* teolojisi Adem öncesi nesli, kutsal metin bağlamında, Adem’in yaratılmasından önce yaratılan “yerin hayvanları” olarak nitelemektedir (Tekvin 1:24-5). *Identity* teolojisini savunan bir *Aryan Nations* ideologuna göre, zenciler ve moğolların da aralarında bulunduğu Asya ve Afrika halkları, Tanrı’nın Adem öncesi yarattığı nesillerin devamıdır.³⁴

Identity teolojisinin en aşırı söylemi ise “yılan dölü” ya da “iki tohum” doktrindir. Bu düşüncenin gelişimi Britanya İsrailizmi tarafından ortaya atılan Adem öncesi teori ile başlamıştır. “İki tohum” doktrinine göre cennette Havva’nın yılan tarafından baştan çıkarılması aslında cinsel bir ayartmadır. Nitekim Kabil bu cinsel ilişkinin ürünüdür. Havva’yı ayartıp Kabil’in doğmasına neden olan şeytan ise yılan şeklinde tasarlanmıştır. Şeytan tohumundan gelen Kabil bütün Yahudilerin babasıdır ve bu yüzden bütün Yahudiler şeytanın çocuklarıdır. Kabil de Adem öncesi nesle ait bir kadın ile evlenmiş ve Adem’in ırkına ihanet etmiştir.³⁵ Dolayısıyla şeytanla bağı olan Kabil yeryü-

32 Zeskind, *The “Christian Identity”*, s. 19. Sözü edilen ifadeler Eski Ahit’te şu şekilde yer almaktadır: “Ve Yusuf babasının sağ elini Efraim’in başı üzerine koyduğunu gördü, ve gözünde kötü göründü; ve babasının elini Efraim’in başı üzerinden Manasse’nin başı üzerine değiştirmek için kaldırdı. Ve Yusuf babasına dedi: Baba öyle değil, çünkü bu ilk doğandır; sağ elini onun başı üzerine koy. Ve babası koymak istemedi ve dedi: Bilirim oğlum bilirim; o da bir kavim olacak, o da büyük olacak ve onun zürriyeti milletler cumhuru olacak.” (Tek 48: 17-19). Bu kutsal metin ifadesi doğrultusunda *Identity* teolojisinin Britanya’yı Manasse’ye ABD’yi ise bünyesinde pekçok millet unsurunu barındıran Efraim’e izafe ettiği anlaşılmaktadır.

33 Barkun, *Religion and the Racist Right*, s. 154.

34 Bkz. Abanes, *American Militias*, s. 163.

35 Barkun, *Religion and the Racist Right*, s. 154.

zünde şeytanın işlerine adanmış ilk devleti kurmuştur. Bunun sonucunda, şimdi Yahudiler olarak bilinen “karışık” bir soy ortaya çıkmıştır. Bu öğretiler doğrultusunda “günümüz dünyasında şeytanın gerçek çocuklarının bulunduğu ve bu çocukların Havva’nın asli günahı olan şeytan tarafından ayartılmasının ürünü olan Kabil’in çocukları olduğu” inancı oldukça güncel bir şekilde savunulmaktadır.³⁶ “İki tohum” öğretisinin diğer unsuru olan Habil ise Havva’nın Adem’den olan oğludur. Habil günümüzde beyaz Avrupa’yı meydana getiren halkına “kayıp boy” sayesinde ulaşmıştır.³⁷ Bu nedenle *Identity*’nin antisemitizm konusundaki görüşü oldukça karmaşık bir teolojik gerekçeye dayanmaktadır.

Bu radikal teolojik hareket, çoğu Protestan mezhebinde olduğu gibi pek çok eskatolojik beklentiyi de içermektedir. *Identity* teolojisi yaklaşmakta olan Armagedon’u doğal olarak bir ırk savaşı olarak nitelemektedir. Bunun gerekçesi olarak ise Eski Ahit’te yer alan “Tanrı, kadının zürriyeti ile şeytanın zürriyeti arasında düşmanlık olduğu konusunda uyardı” (Tekvin 3:15) ifadesi gösterilmektedir. Bu durum beyaz olanlar ile olmayanlar arasında ve özellikle Yahudiler arasındaki çatışma olarak yorumlanmaktadır. Nitekim *Identity* üyeleri bu beklenti doğrultusunda Yahudilerin pek çok ekonomik ve siyasal ilerlemelerini endişeyle izlemektedir. Onlara göre Yahudilerin dünyayı kontrol etmeleri için yüzyıllardır fesat anlaşmaları yapılmakta ve bu amaç doğrultusunda çalışılmaktadır. Birleşik Devletler hükümeti, Birleşmiş Milletler ve diğer büyük sosyal kuruluşlar Yahudi kuklaları olarak değerlendirilmektedir. Bir *Identity* ideologu Yahudilerin finans, hükümet, eğitim ve medya üstünlüklerini kullanmak suretiyle kendi isteklerini, Birleşik Devletler’e ve diğer Hıristiyan toplumlardaki hükümetlere baskıyla ve zorla kabul ettirdiklerini ileri sürmektedir.³⁸ *Identity*’ye göre Amerika yeni “vaadedilmiş topraklar”dır ve beyazlar nihai olarak kalacakları yer olan bu topraklarda Yahudilere ve diğer ırklara karşı direnmelidir. Bu nedenle *Identity* beyazlar tarafından bu küresel fesat kumpasına karşı direnilmesinin, yakında ortaya çıkacak Armagedon ile sonuçlanacağına inanmaktadır. Nitekim hareket, Washington’daki Hıristiyan karşıtı Yahudiler tarafından kontrol edilen hükümetin Anglo Sakson İsrail ırkını, bu ırkın inancını ve halkını yok etmek istemekle suçlamakta ve *Identity*’nin hedefinin de onları yok etmek olduğunu açıklamaktadır.³⁹

Christian Identity’nin dünyevi kurumlara bakışı da teolojik anlayışları çerçevesinde şekillenmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’ni tanrısal olarak kurulmuş bir “Hıristiyan Cumhuriyeti” olarak görürler. Ancak *Identity* politik teorisine göre bu cumhuriyet çoğunluk tarafından idare edilen demokratik bir sistem değil bireyin hakim olduğu bir cumhuriyettir. Dolay-

36 *The Aryan Nations*, <http://www.nidlink.com/~aryanvic/index-E.html>

37 Barkun, *Religion and the Racist Right*, s. 178.

38 Bkz. Viola Larson, “Identity: A Christian Religion for White Racists”, *Christian Research Institute Journal*, (Fall 1992): 23. <http://www.iclnet.org/pub/resources/text/cri/cri-jrnl/web/crj0002b.html>

39 Bkz. Abanes, *American Militias*, s. 167.

siyla bu cumhuriyet resmi devlet idaresinden bağımsız olup beyaz Amerikan vatandaşlarını içermektedir. *Identity*'nin politik gündeminin çoğunu oluşturan ağır vergi baskısı, hukuki sınırlamalar, adli birimlerin ve hukuk uygulamalarının bağlayıcılığı gibi şikayetler, doğrudan bu bireysel haklara olan inançtan kaynaklanmaktadır.⁴⁰ Ayrıca dünyevi kurumların yakında yok olacağı inancı nedeniyle *Identity* taraftarları seküler kurumları değersiz görüp bu kurumlara güven duymamaktadır. Bu tutumları onları devlet idaresine karşı gelme ideolojisine yöneltmiştir. Onlar kendilerini insanların kurallarına değil Tanrı hukukuna karşı sorumlu görürler. Bu nedenle Yeni Dünya Düzeni gibi pekçok siyasi projeyi reddederler. *Identity* inananları güncel olayları ahir zaman ve çok yakın kıyamet anlayışı doğrultusunda yorumlamakta ve vatandaşlık numarası, sağlık sigortaları, sürücü belgesi gibi uygulamaları gereksiz görüp küçümsemektedirler. Onlara göre, bu tür dünyevi uygulamalar bir yana bırakılarak yaklaşmakta olan Armagedon için su ve yiyecek malzemeleri stoklanmalıdır. Öte yandan grubun pekçok üyesi şeytanın kendilerine devlet idaresi aracılığıyla saldırdığına inanmaktadır.⁴¹ Bu anti sekülerist tutumları ve eskatolojik beklentileri *Identity* üyelerini yalnız bir münzevilige yöneltmiş ya da düşünceleri uygun düşen insanlarla tecrit edilmiş bir yaşam sürmelerine neden olmuştur. Örneğin Oklahoma yakınlarındaki *Elohim City* onların barındığı en önemli kült merkezidir.

Christian Identity temel olarak kutsal metinde Tanrı'nın İsrail oğullarına vaat ettiği "seçilmişlik" ayrıcalığını İsrail'in gerçek nesli olarak kendi hakları olarak görmektedir. Avrupa ve Amerika'nın beyaz ırkını diğer ırklar üzerinde üstün görmekte ve başta "sahtekar" olarak niteledikleri Yahudileri ve Anglo Sakson olmayan diğer milletleri kendileri için birer hizmetçi olarak nitelemektedir. Kurumsal devlet yapılanması, vatandaşlık işlemleri ve siyasal politikalar, yaklaşmakta olan kıyamet söylemini içeren gelecek beklentileri nedeniyle reddetmektedirler. Bu söylemleri ile *Identity* üyeleri, içinde yaşadıkları toplum ve Anglo Sakson olmayan insanlar için teolojik gerekçeli bir tehdit unsuru oluşturmuştur. İrksal üstünlük ve kutsal metin kurallarına göre yaşamayı savunan *Identity* düşüncesi pekçok aşırı Amerikan örgütlerine ilham kaynağı da olmuştur. Ayrıca bu akımın eğilimleri, zamanla Anglo Sakson ırkının saflığının korunması ve politik üstünlüğünün sürdürülmesinden batı toplumlarının Kitab-ı Mukaddes kurallarına dayalı yasalarla idare edileceği bir siyasal yapılanma arayışına dönüşmüştür.

Bu teolojik gerekçeler doğrultusunda *Identity* hareketi, ırkçı ve apokaliptik söylemleriyle son yıllarda pekçok terör eylemine yol açmıştır. Bu terör eylemleri daha çok resmi kurum binalarını, Yahudi malvarlıklarını, uluslar arası organizasyonları ve güvenlik elemanlarını hedeflemektedir. 1983'te kuzey Dakota'da grubun üyesi Gordon Kahl'ın iki Amerikan askerini öldürmek suretiyle *Identity* taraftarlarının ne denli radikal olduklarını gösteren ilk eylemi gerçekleştirmiştir. Bu olaydan dört ay sonra ise Kahl, Arkansas

40 Zeskind, *The "Christian Identity"*, ss. 36-37.

41 Zeskind, *The "Christian Identity"*, ss. 22-25.

eyaletinde bir güvenlik görevlisini öldürmüştür. 1990'larda *Identity*'nin suç vakaları hızla artmıştır. *Identity*'nin Oklahoma sorumlusu Willie Ray Lamp-ley pekçok bombalama planı yapmış ve çok geçmeden 1995'de Oklahoma City federal binası Timothy McVeigh tarafından bombalanmıştır. Daha sonraki yıllarda da Eric Robert Rudolph bazı kürtaj kliniklerini ve homoseksüel barlarını bombalamıştır. Rudolph en büyük eylemi, 1996 yılındaki Atlanta olimpiyat oyunları sırasındaki bombalaması ile gerçekleştirmiştir. Bu bombalama eyleminin gerekçesi olarak, eşcinselliğe karşı olan Rudolph'un Atlanta'ya gelen olimpiyat meşalesinin Kuzey Carolina'da "eşcinselliği toplumun değerleri ile uygun düştüğünü" ifade ederek yasalaştıran bir kente de uğraması olarak ifade edilmektedir. Ertesi yıl Buford Furrow Los Angeles'daki bir Yahudi sosyal merkezini bombalamış ve pekçok insanı yaralamıştır. McVeigh, Rudolph ve Furrow'un en önemli ortak yönleri, hepsinin *Christian Identity* takipçileri olmaları ve terör eylemlerini *Identity* öğretileri doğrultusunda gerçekleştirdiklerini ifade etmeleridir.⁴²

ABD'deki teolojik gerekçeli terör eylemi örnekleri artırılabilir. Ancak son dönemlerde, bu ülkede yaşanan dinsel şiddetin temelindeki güdüleyici teolojik unsurların arasında *Identity*'in dile getirdiği gibi ya da benzeri irksal düşmanlık ve apokaliptik beklentilerin yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle, sözü edilen bu şiddet eylemlerinin, dayandıkları teolojik söylemler doğrultusunda "din terörü" olarak nitelenmesinin yolu açılmıştır. Nitekim Anglo Sakson halkların dışında kalan bütün ırk ve milletlere karşı teolojik bir nefret besleyen ve dünyevi kurum ve uygulamaları kıyamet beklentisi nedeniyle sakıncalı gören bu radikal Hıristiyan grubun tehlikeli bir şiddet potansiyeli olduğu, içinde bulunduğu toplum tarafından iyice bilinmektedir. Kutsal metin yorumlarına dayalı tehdit ve şiddet unsurları, Protestan teoloji içerisinde herkesin "kutsal metni yorumlama" yetkisine sahip olmasıyla, giderek tehlikeli bir hal almaya başlamıştır. Bu nedenle batı toplumu, üyesi oldukları din açısından teolojik gerekçeli dinsel terör korkusunda oldukça haklı görünmektedir.

Yukarıda iki farklı zaman dilimi açısından ele aldığımız teolojik gerekçeli şiddet uygulamaları batı toplumunun zihninde oldukça önemli bir "dinsel terör" korkusunun oluşmasına neden olmuştur. Değindiğimiz bu teolojik şiddet örnekleri doğrultusunda, batının "din terörü"nü, pekçok ekonomik, sosyal ve siyasal gerekçelerin dışında, sadece teolojik gerekçeli şiddet olarak algılaması gayet doğaldır. Nitekim, söz konusu teolojiye bağlanılmadığı sürece bütün insanlar o teolojinin gerektirdiği şiddet eyleminin kurbanı olabilirler. Hatta zaman zaman kimi Hıristiyan tarikatları kendi üyelerinin dahi teolojik gerekçeler doğrultusunda ölmelerini sağlamaktadır.⁴³ Bu gibi Hıris-

42 Mark Juergensmeyer, *The Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, Berkeley, University of California Press, 2003, s. 35.

43 Örneğin ABD'de Halk Tapınağı, Güneş Tapınağı ve Davidian Ekolü gibi milenarist Hıristiyan tarikat üyeleri Tanrı'nın yaklaşan krallığına bir an önce ulaşmayı içeren teolojik gerekçelerle topluca intihar etmişlerdir. Bkz. Şinasi Gündüz, *Dinsel Şiddet: Sevgi Söyleminden Şiddet Realitesine Hıristiyanlık*, Samsun, Erit, 2002, ss. 49-53.

tiyanlık içi teolojik şiddet örnekleri batı toplumlarının, bütün dinlerin teolojilerindeki şiddet unsurlarından ürkmeleri sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla bu toplum, bütün şiddet eylemleri ile teolojik öğretiler arasında kolayca ilişki kurmaya oldukça eğilimlidirler. Son yıllarda sıkça sözü edilen “İslam terörü” nitelemesi de batı Hıristiyan toplumunun bu dinsel terör fobisi bağlamında değerlendirilmelidir. Bu nedenle batının zihnindeki İslam ve terör ilişkisinin kısaca tahlil edilmesi, Müslümanlar için açıklanması güç olan bu soruna yeni bir açılım sağlayabilecektir.

“İslam Terörü”

İslam dini, özellikle cihad söylemi nedeniyle batının oldukça endişe ettiği dinsel terör kaynaklarından birisi olarak görülmektedir. Ancak farklı din ve inanç mensuplarına atfedilen terör eylemlerinin “gerekçe” ve “amaç” yönleriyle ele alınması, “din terörü” nitelemesinin kullanılmasının çok da kolay olmadığını gösterecektir.

Dünyanın çeşitli bölgelerindeki pekçok şiddet eyleminin failleriyle görüşme yapan ve terör eylemleri ile eylemcilerin inançları arasında bir sorgulamada bulunan M. Juergensmeyer’in çalışması oldukça ilginç sonuçlar içermektedir. Juergensmeyer ABD’deki Hıristiyan eylemcilerin şiddet hareketlerinin, kutsal metnin hükümlerinin uygulanması, yaklaşan Tanrı krallığına hazırlanılması ve kendi teolojik haklılıklarının ortaya çıkmasını isteyen teolojik gerekçelere dayandığını saptamaktadır.⁴⁴ Öte yandan yazarın, İslam terörünün temsilcileri olmakla suçlanan örgüt ve liderleriyle yaptığı görüşmelerden, Müslüman şiddet eylemlerinin daha çok siyasal amaçlar doğrultusunda açıklandığı anlaşılmaktadır. Örneğin, Birleşik Devletler idaresinin doğrudan ya da dolaylı, açık ya da gizli dünyadaki pekçok masum insanın ölümünden sorumlu olduğu, hâlen bu cinayetlerine devam ettiği ve yarın da edeceği ileri sürülmektedir. Birleşik Devletler milletleri korkutmak ve onların güçlerini yok etmekle suçlanmaktadır. Bir başka gerekçe ise terör yaptığı ileri sürülen Müslüman ülkelerin, aslında kendilerine karşı açılan savaşta kendilerini savundukları ve bütünüyle siyasal bir hareket içerisinde oldukları dile getirilmektedir.⁴⁵ Öte yandan, kendisinin “patlamaya hazır bomba” olduğunu dile getiren Filistinli bir genç ise bu durumunu İsrail zulmünün bir ürünü olarak açıklamaktadır.⁴⁶ Filistin’deki bazı direnç gruplarının liderleri, İsrail’in işgal ettiği topraklardan çıkarılması için kendilerinin siyasal bir mücadele verdiklerini ifade etmektedir. Bu grupların, sözünü ettikleri siyasal ve askeri mücadele sırasında dinsel söylemleri motive edici unsurlar olarak kullandıkları anlaşılmaktadır.⁴⁷

44 Juergensmeyer, *The Terror in the Mind of God*, ss. 35-36.

45 Juergensmeyer, *The Terror in the Mind of God*, ss. 64, 74.

46 Bkz. *Extreme Islam: Anti-American Propoganda of Muslim Fundamentalism*, ed. Adam Parfrey, Los Angeles, Feral House, 2001, s. 94.

47 Örneğin bir Filistin örgütü liderinin silah kullanmalarının siyasal gerekçelerini açıkladığı röportajı için bkz. *Extreme Islam*, ss. 144-149.

Yukarıda birkaç örneğini verdiğimiz Hıristiyan şiddet unsurlarının teolojik gerekçeli söylemleri ile Müslüman şiddet unsurlarının siyasal amaçları gözden kaçırılmaması gereken bir ayrıntıyı oluşturmaktadır. Doğal hukuk açısından her iki dinsel oluşumun üyelerinin masum insanlara yönelik şiddet hareketleri “suç” olarak değerlendirilmekle birlikte, uygulanan şiddetin her durumda teolojik gerekçeye dayandırılması, dinsel terör sorununu çözenin ötesinde, dinler arası şiddete dönüşen toplumsal olaylara yol açabilecektir.

Batının Müslümanların şiddet içerikli tutumları hakkındaki en önemli yanlış tanımlaması, I. Dünya Savaşı sonrasında İslam ülkelerinin askeri işgal ve ekonomik sömürgeciliğe gösterdikleri tepkinin bütünüyle İslam teolojisine bağlanması yönündedir. Bir dönem sömürgeleştirilmiş Müslüman Arap topluluklarının bağımsızlık adına geliştirdikleri Arap milliyetçiliği söylemleri hep İslam teolojisi olarak algılanmıştır. Arap milliyetçiliğini öven Arap edebiyatı batıda radikal İslam söylemleri olarak tanımlanmıştır. İslam terörünün teolojik temellerini arayan batılılar, örneğin bir Arap marşında yer alan ve “saçlarının siyah gözlerinin kahverengi bir Arap olduğunu” ve “sömürge ve işgallerle kaybettiği temel hakları için savaşaacağını” ifade eden cümleleri İslamın temel şiarları olarak değerlendirmektedir.⁴⁸ Müslüman Arap ülkelerindeki bütün ideolojik ve siyasal öğretileri ve bu öğretilerin sonucu olan eylemleri İslam teolojisinin gereği olarak yorumlayan bu tür çalışmalar batıda gittikçe yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla bütün Müslümanların İslamın öğretilerini yumuşatmaları tavsiye edilmekte ve “ılımlı Müslümanları cesaretlendirmenin bütün batı vatandaşlarının isteği olduğu” dile getirilmektedir.⁴⁹

Bununla birlikte, bazı birey ya da grupların neden olduğu bütün şiddet hareketlerini, kendi dinsel geleneği içinde yer alan korkunç hatıralarının etkisinde kalarak, mutlak teolojik gerekçeli terör olarak değerlendirmesinin, aslında bilinçli bir politik uygulama olduğunun da görülmesi gerekir. Nitekim batı toplumu içinde, özellikle Birleşik Devletler’de son zamanlarda İslami şiddet unsurlarına yönelik pekçok tanımlama ve strateji geliştirilmektedir. Bu tanımlamaların temel içeriği “İslamcı terörün kaynağının doğrudan İslam dini olduğu” ve “İslamcı terörizmin sadece dinsel gerekçelerle eylem yaptığıdır”. Soğuk Savaş yıllarında Birleşik Devletler’in Müslüman topluluklarla sıcak ilişki kurduğu dönemde Müslüman grupların şiddet hareketlerini “İslamın yanlış yorumu” olarak değerlendirme politikasının günümüzde bütünüyle değiştiği anlaşılmaktadır. Artık ABD ve müttefikleri kendi siyasetine karşı çıkan tepkileri siyasal değil dinsel karşı koymalar olarak tanımlamaktadır. Bu şekilde dünya kamuoyunun olası itirazlarını engellemek ve sınırları belli olmayan teolojik bir teröre karşı mücadele edildiği izlenimi verilmek istendiği görülmektedir.

48 Bkz. *Extreme Islam*, ss. 159-165.

49 Christopher Catherwood, *Christians, Muslims, and Islamic Rage*, Grand Rapids, Zondervan, 2003, s. 90.

Bu yeni anlayış basın yayın ve medya organları tarafından da desteklenerek manipülatif gündemler oluşturulmaktadır. Örneğin Amerikalı yazar Robert Spencer, İslam'ın batıyı tehdit ettiği ve Müslüman askerlerin batıya doğru yürüdüğünü haber vermekte ve Müslümanların ortaya koyduğu dinsel şiddetin, bu zamana kadar söylendiği gibi İslamın yanlış yorumu olmadığı, aksine şiddet ve terörün İslamın teolojik merkezi olduğunu ileri sürmektedir.⁵⁰ Müslümanların kendi inancının dışındakileri öldürmeyi emreden teolojileri ile batının üzerine yürüdüğünü ileri süren Spencer, Müslümanlara karşı "nihai savaş"ta zafer kazanmak için bazı önerilerde bulunmaktadır: İslam öğretilerinin batıya karşı doğrudan bir tehdit oluşturduğunu doğrulamak için "vurdum duymazlığa son verilerek radikal İslam tehdidinin doğası iyi kavranmalıdır". İşbirliği yapılan devletlerin İslam hukuku uygulayanlarıyla uluslar arası ilişkilere son verilmelidir. Birleşik Devletler'deki camiler, vatana ihaneti gerektiren İslam öğretilerinin engellenmesi için denetlenmelidir.⁵¹ Müslüman göçmenler üzerindeki denetimler sıkılaştırılmalıdır. Bu Müslüman göçmenler "anayasada sıralanan Amerikan idealleri doğrultusunda" asimile edilmelidir. Amerikan vatandaşı olmak isteyen herhangi bir Müslüman "hoşgörü, düşünce özgürlüğü, cumhuriyet idaresi ve seküler hukuk gibi batı ideallerini" kabul etmelidir. Birleşik Devletler'de ve diğer ülkelerde ılımlı İslam anlayışı cesaretlendirilmelidir.⁵² İlimli Müslümanların, yazarın mürted İbni Varrak'tan yaptığı alıntı ile "şiddetin çoğalıp yaygınlaşmasında Kur'an'ın rolünün olduğunu kabul etmeleri" için çaba gösterilmelidir. Müslümanlar Kur'an'ın "ahlaki, tarihi ve bilimsel açıdan çok önemli hatalar içeren insani bir metin" olarak görmeye ikna edilmelidir.⁵³ İslam "kapsamlı ve evrensel bir reforma" tâbi tutulmalıdır. İlimli Müslümanlar şer'i hukukun BM'nin 1948 tarihli insan hakları evrensel beyannamesini ihlal ettiğini ilan etmeleri için teşvik edilmelidir.⁵⁴

Spencer'in İslami terörün dizginlenmesi gerekçesiyle sunduğu öneriler içerisinde yer alan "ılımlı İslam" nitelemesi oldukça ilginç görünmektedir. Bir dönem ülkemiz için de dinsel anlayış modeli olarak gösterilen "ılımlı İslam" kuramına, Spencer'in kitabı bağlamında, maksadını aşan işlevler yüklediği görülmektedir. Nitekim "ılımlı İslam" söyleminin, İslam teolojisinin teröre kaynaklık etmesi varsayımı doğrultusunda, bu tehdidin kontrolü sürecinin bir aşamasını ifade ettiği fark edilmektedir. Yazarın önerilerinden anlaşıldığı kadarıyla "ılımlı İslam" aslında ABD politikalarının yaşama geçirilmesinde Müslümanların tepki göstermemesini ve hatta zamanla desteklemesini içeren bir proje uygulaması olmaktadır. Bu proje, Müslüman toplumların, öncülüğünü ABD'nin yaptığı batı politikaları doğrultusunda bir görüş

50 Spencer, *Onward Muslim Soldiers: How Jihad Still Threatens America and the West*, Washington, Regnery, 2003, s. 5.

51 Spencer, *Onward Muslim Soldiers*, ss. 290-291.

52 Spencer, *Onward Muslim Soldiers*, ss. 298-299.

53 Spencer, *Onward Muslim Soldiers*, s. 302.

54 Spencer, *Onward Muslim Soldiers*, s. 304.

sahibi olmalarını ve batının kurumları ile denetlenmelerini hedeflediği şüphesine neden olmaktadır. Hatta yukarıdaki öneriler doğrultusunda “ılımlı İslam” süreci işlevini tamamladıktan sonra bir diğer aşamaya geçilmesinin planlandığı açıkça görülmektedir. Bu da İslamın kapsamlı bir reforma tâbi tutulması isteğidir. Elbette Spencer İslamın fikhî/amelî değil sosyo-siyasal bir reformasyona uğratılmasını savunduğu açıktır. Nitekim bir sonraki aşama ise İslam teolojisinin aslında gerçeklikten uzak ve çağın dışında kalmış pekçok telkin ve öğretiler içerdiğinin Müslümanlar tarafından tasdikinin sağlanmasıdır. Bu şekilde İslam, şiddeti teşvik ettiği öne sürülen öğretileri nedeniyle batı politikaları açısından tehdit oluşturduğu düşünülen pekçok öğretisinden arındırılacak ve Müslüman toplumlar bu politikalara destek veren unsurlar durumuna dönüştürülecektir. Batı düşüncesinin bu hedefler doğrultusunda hazırladığı görünen “ılımlı İslam” ve dinsel reform projelerinin gerçekleşmesi için “İslami terör” nitelemesinin önemli bir gerekçe olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Spencer’ın kitabı örneğinde ele aldığımız batıdaki İslam terörü tanımlamaları genellikle üç unsur içermektedir. Birincisi, İslam, kutsal metinleri terör üreten bir din olarak tanımlanmaktadır. İkincisi, Müslüman ülkelere yönelik ABD öncülüğündeki askerî operasyonların meşrulaştırılması hedeflenmektedir. Son olarak, batı toplumu, din terörü gerekçeli korku ve endişeye sevk edilerek Müslümanlara karşı kışkırtılmaktadır. Bu içerikli söylemlerin, batıda İslamın anlaşılması yönünde oldukça yanıltıcı sonuçlar doğuracağı açıktır.

Sonuç

“Sağ yanağımıza bir tokat atana öbür yanağımızı da çevirin” ve “düşmanlarımızı sevin” gibi kutsal metin söylemlerine rağmen Hıristiyanlık tarihi teolojik gerekçeli şiddet eylemleriyle doludur. Batı medeniyetinin oluşumunda büyük katkısı olduğu düşünülen Protestanlık teolojisi de Hıristiyanlığın teolojik şiddet geleneğine katılmıştır. Kutsal metnin sınırsızca yorumlanması doğrultusunda, hâlen bazı Hıristiyan gruplar dinsel gerekçelerle şiddet eylemleri sergilemektedirler. Bu tür eylemlerin altındaki nedenlerin sosyal, ekonomik ya da siyasal istemlere değil de teolojik gerekçelere dayanması, insanları oldukça gizemli tehlikelerle karşı karşıya bırakmaktadır.

Hıristiyanlık kaynaklı şiddet olaylarını tek bir gerekçeyle tanımlamak güç olduğu gibi İslam toplumu içinde dinsel teröre yol açmakla suçlanan bütün anlayışları sadece siyasal nedenlere bağlamak doğru değildir. Ancak batının zihnine iyice yer eden dinsel terör korkusu, bazı güçler tarafından siyasal ve ekonomik kazanımlar doğrultusunda kolayca manipüle edilebilmektedir. Halbuki, dinsel terör tanımlamasının yapılabilmesi için bir dine mensup olan insanın şiddet eylemi ile bir dinin gereği olarak sergilenen şiddet eyleminin farkını ayırt edilmesi zorunludur. Bazı örneklerini verdiğimiz Hıristiyanların şiddet eylemlerinin, genellikle Hıristiyan teolojinin yorumuna dayalı teolojik gerekçeli şiddet eylemleri olduğu söylenebilir. Ancak İslam ile ilişkilendirilen terör eylemlerini, bazı Hıristiyan grupları gibi bütünüyle teolojik ge-

rekçelere dayandırıp diğer etkenleri görmezden gelmek, şiddet eylemlerini daha da artırmakla sonuçlanacaktır. Hele, Spencer örneğinde sunduğumuz gibi, batının bilincindeki teolojik terör korkusunu, İslamın teolojik merkezinin şiddet ve terör olduğunu söyleyip Müslümanlara yönelik tahrik girişimleri, dinsel terör tehlikesinden daha büyüktür.

Önceden tahmin edilip önlem alınması oldukça zor olan dinsel terörün tehlike ve tehdidinin bertaraf edilmesi için bu tür şiddet eylemleri, teolojik gerekçeleri ve dünyevi amaçları doğrultusunda tahlil edilmelidir. Bu durum, insanlık suçu olan terörün sınıflandırılması ve doğru tanımlanmasına imkan verecektir. Sorunun doğru tanımlanması ise, şiddet sorumlularını cezalandırma adına ve "terörle mücadele" söylemiyle masum insanlara karşı terör uygulandığı gerçeğini ortaya çıkaracaktır. Ayrıca bu doğru tanımlamayla, "İslam" ile nitelenen pekçok şiddet hareketinin, Müslüman ülkeler üzerindeki siyasal projelerin gerekçeleri olarak kullanılması ile ortaya çıkan önemli bir etik sorununun ifşası sağlanacaktır.

